

aantal op het eerste gezicht ondoelmatige of zelfs het kritische karakter van de discussie bedreigende bijdragen te verantwoord. Daardoor wordt het mogelijk in te zien dat wat in probleemoplossende discussies gebeurt in principe overeenstemt met wat kan worden verwacht bij een discussie waarin de doelen worden nagestreefd die zijn verbonden met het voeren van een kritische discussie. De vrees die in veel normatieve literatuur wordt geuit dat deelnemers zich in tegenspraak met wat in het kader van deze doelen is vereist zouden gedragen, blijkt ongegrond.

Noten

- * Het onderzoek waarvan in dit artikel verslag wordt gedaan, werd uitgevoerd tijdens mijn verblijf op het Nederlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences gedurende het tweede semester van het academisch jaar 1989-1990. Ik dank het instituut en zijn staf voor de gelegenheid die zij mij boden tot onbezorgde, geconcentreerde studie. Zie bijvoorbeeld Van Eemeren en Grootendorst (1984). Deze theorie acht ik hier verder bekend.
- 1. Daarin onderscheidt dit soort problemen zich van zogeheten formele problemen. Dat zijn problemen van symbolische aard, zoals wiskundesommen of schaakproblemen, die worden gekenmerkt door een welomschreven uitgangssituatie, een welomschreven verzameling uit te voeren operaties en een welomschreven doel.
- 2. Zie bijvoorbeeld Maier (1963) en Fox (1987).
- 3. In tegenstelling tot wat conversatie-analytici soms denken, blijkt uit Fishers beschrijving dat deelnemers er niet naar streven, conflicten en openlijke meningsverschillen te vermijden. Weliswaar laten zij regelmatig tijdelijk betwiste voorstellen liggen, maar onveranderlijk keren zij op een later tijdstip terug tot die onderwerpen die eerder onemigheid ten gevolge hadden.

Literatuur

- Bales, R.F.
1958 'Task roles and social roles in problem-solving groups'. In: E.E. Maccoby, T.M. Newcomb, and E.L. Hartley (eds.), *Readings in social psychology*. New York, 437-447.
- Eemeren, F.H. van, en R. Grootendorst
1984 *Speech acts in argumentative discussions: a theoretical model for the analysis of discussions directed towards solving conflicts of opinion*. Dordrecht.
- Eemeren, F.H. van, en R. Grootendorst
1980 *Rationale for a pragma-dialectical perspective*. In: *Argumentation* 2: 271-291.
- Fisher, B.A.
1980 *Small group decision making: communication and the group process*. New York.
- Fox, W.M.
1987 *Effective group problem solving*. San Francisco.
- Maier, N.R.F.
1963 *Problem-solving discussions and conferences: leadership methods and skills*. New York.
- Rees, M.A. van
1991 Problem solving and critical discussion. Te verschijnen in de 'Conference Proceedings' van de 2ad International Conference on Argumentation, Amsterdam juni 1990.

5 De typering van meningsverschillen

Willem Koetsenruijter

Wanneer door middel van een dialectische reconstructie een analytisch overzicht wordt opgesteld van een alledaagse discussie, moet allereerst uitgemaakt worden welke standpunten de verschillende gespreksdeelnemers innemen, zodat vastgesteld kan worden van welk type verschil van mening sprake is.

Binnen de pragma-dialectiek maakt men een onderscheid in gemengde en niet-gemengde verschillen van mening.¹ Voorbeeld (1) is een voorbeeld van een niet-gemengd verschil van mening:

Voorbeeld 1: Niet-gemengd geschil

- S1 Het lijkt me het beste om haar maar gewoon een boekenbon te geven.
S2 Tja, ik weet 't niet ...

De eerste spreker uit een standpunt en de tweede trekt dat standpunt in twijfel. De tweede spreker geeft daarmee te kennen dat hij het standpunt niet aanvaardt, maar neemt zelf in principe geen bewijslast op zich voor een eigen standpunt. Indicatief voor dit soort verschillen zijn reacties als 'tja, ik weet niet of dat zo is,' 'ik betwijfel dat,' 'ik vraag mij af of dat zo is' en 'oh ja?'. Met dergelijke uitingen wordt aangegeven dat een standpunt niet wordt aanvaard, *zonder* dat de spreker aan een eigen standpunt gehouden kan worden.

Voorbeeld (2) is een voorbeeld van een gemengd geschil:

Voorbeeld 2: Gemengd geschil

- S1 Het lijkt me het beste om haar maar gewoon een boekenbon te geven.
S2 Nee, dat lijkt mij juist niet!

De eerste spreker neemt hier een positief standpunt in ten opzichte van de propositie dat het het beste is om haar maar gewoon een boekenbon te geven en de tweede spreker neemt een negatief standpunt in ten aanzien van diezelfde propositie. Het kan natuurlijk ook andersom, dat wil zeggen dat de eerste spreker een negatief standpunt verdedigt, terwijl de tweede spreker een positief standpunt verdedigt. (Er moet op gewezen worden dat het innemen van een tegengesteld standpunt tevens het niet-aanvaarden van het eerste standpunt impliceert.) Uitdrukkingen als 'dat vind ik juist niet' of 'integendeel' of 'mijn standpunt daarentegen is' kunnen als indicatief gezien worden voor dit soort gemengde verschillen.

In een gemengd geschil hebben beide partijen een verdedigingsplicht voor een eigen standpunt, terwijl in een niet-gemengd geschil alleen de partij die een standpunt uit deze verdedigingsplicht heeft. In schema (1) zijn beide typen samengevat: (p staat voor propositie, + of - voor een positief of een negatief standpunt en een ? voor een 'zero-standpunt', waarmee alleen twijfel wordt geuit aan het standpunt van

de andere spreker.)

Schema 1

Niet-gemengd:	Gemengd:
S1: + / P	S1: + / P
S2: ? / (+ / P)	S2: ? / (+ / P) , ? / (- / P)

Op zich is dit onderscheid tussen gemengde en niet-gemengde geschillen zinvol en verhelderend. Het maakt immers duidelijk dat sprekers verschillende posities in een discussie kunnen innemen die verschillende verplichtingen met zich mee brengen. Het onderscheid maakt het bovendien mogelijk om bepaalde drogredenen, zoals het verschuiven van de bewijslast en de stroman, vanuit een welomschreven kader te interpreteren en te kwalificeren.

Wanneer we echter proberen om in een dialectische reconstructie van een gewone alledaagse discussie, vast te stellen of er sprake is van een gemengd of een niet-gemengd verschil van mening rijzen er in bepaalde gevallen problemen. Wanneer we afgaan op de uitdrukkingen die eerder genoemd werden als 'indicatief' voor een bepaald type meningsverschil, kan dat soms interpretaties opleveren die niet alleen niet stroken met onze intuïties, maar ook niet met de theoretische uitgangspunten.

Voorbeeld 3

- S1: Volgens mij doen we er echt goed aan om die kast te verkopen.
- S2: Tja, ik weet het niet, waarom denk je dat nou eigenlijk?
- S1: Ja, ... eh .. nou! Waarom vind jij dat we dat niet moeten doen dan, dat wil ik dan eerst wel eens weten!

Het bovenstaande gespreksfragment bevat een schoolvoorbeeld van de drogreden van het verschuiven van de bewijslast, of van een stroman. Spreker 2 heeft immers niet gezegd dat hij vindt dat de kast *niet* verkocht moet worden. Hij heeft slechts te kennen gegeven dat hij het standpunt van spreker 1 niet aanvaardt. Spreker 1 verwart - bewust of onbewust - een gemengd verschil met een niet-gemengd verschil; daarover kan in voorbeeld (3) weinig onduidelijkheid bestaan.

In voorbeeld (4) zullen we echter - terecht - minder snel geneigd zijn om in de reactie van spreker 1 een drogreden te zien, terwijl spreker 2 dezelfde uitdrukking voor twijfel gebruikt ('Tja, ik weet het niet').

Voorbeeld 4

- S1: Volgens mij doen we er echt goed aan om die kast te verkopen.
- S2: Tja, ik weet het niet, ... het is immers een mooie kast, daarbij, 't is een erfstuk en hij staat niemand in de weg.
- S1: Nou ja, ... als jij vindt dat we 'm niet moeten verkopen ...
- S2: Niet moeten verkopen? Ik heb alleen maar gezegd dat ik 't niet weet.

Nu is de laatste beurt van spreker 2 misschien een minder redelijke zet in de discussie. Misschien, omdat hij inderdaad gezegd heeft dat hij het niet weet, maar de argumentatie die hij bij zijn twijfel voegt doet vermoeden dat er meer bedoeld wordt dan het louter uiten van twijfel.

Alvorens wat dieper in te gaan op de rol die argumentatie kan spelen bij de typering van het geschil, zal ik eerst een mogelijke verklaring geven voor het probleem zoals dat hier rijst: waarom is het soms lastig om vast te stellen van welk type geschil er sprake is, waarom maken taalgebruikers niet optimaal duidelijk of ze louter twijfel uiten of een tegengesteld standpunt?

Wanneer we het uiten van een standpunt beschouwen als het eerste paardeel van een bijeenbehorend paar, dan kan het aanvaarden van het standpunt als het geprefereerde tweede paardeel worden beschouwd. Het niet-aanvaarden van het standpunt vormt het niet-geprefereerde tweede paardeel. Zowel het louter niet-aanvaarden van een standpunt als het innemen van een tegengesteld standpunt kunnen als niet-geprefereerde tweede paardelen fungeren. En van deze beide niet-geprefereerde tweede paardelen kan (per definitie) gesteld worden dat ze meer face-bedreiging opleveren dan het geprefereerde tweede paardeel, het aanvaarden van het standpunt.

Er is echter een *verschil in de mate* van face-bedreiging die beide niet-geprefereerde tweede paardelen teweeg kunnen brengen: het uiten van twijfel levert minder face-bedreiging op dan het uiten van een tegengesteld standpunt. Het uiten van twijfel laat immers meer ruimte open voor onderhandeling en de stap naar het aanvaarden van het standpunt lijkt vanuit de positie van de louter niet-aanvaardende, twijfelende spreker kleiner dan vanuit de positie waarin *met* de twijfel ook een tegengesteld standpunt naar voren wordt gebracht. De relatief hoge face-bedreiging die het uiten van een tegengesteld standpunt met zich meebrengt kan door taalgebruikers gereduceerd worden door in plaats van een tegengesteld standpunt 'slechts' twijfel te uiten. Wanneer er dan tevens een tegengesteld standpunt geïmpliceerd wordt, is er sprake van een strategische manier om een tegengesteld standpunt naar voren te brengen. En hiermee dringen we door tot de kern van het probleem: in veel gevallen zal bij de dialectische reconstructie vastgesteld moeten worden of er sprake is van 'strategische twijfel' of van 'echte' twijfel.

Wanneer we er nu van uitgaan dat taalgebruikers vooral gebruik zullen maken van strategisch taalgebruik wanneer dit ook echt nodig en relevant is, lijkt het gerechtvaardigd te veronderstellen dat 'strategische twijfel' vooral voor zal komen in situaties die veel face-bedreiging voor de spreker opleveren.² Als we dus weten welke situaties voor sprekers veel face-bedreiging opleveren, zouden we kunnen voorspellen dat taalgebruikers in dit soort situaties vaker geneigd zullen zijn om hun tegengestelde standpunt als strategische twijfel naar voren te brengen. Als aanwijzing voor de reconstructie van de confrontatiefase zouden we dan kunnen formuleren: 'in contexten met sterke face-bedreiging moet een uiting van twijfel opgevat worden als een tegengesteld standpunt.'

Deze aanwijzing zou echter de mogelijkheid uitsluiten om binnen een sterk face-bedreigende context een niet-gemengd geschil te reconstrueren. Zo'n analyse zou de werkelijkheid wel erg versimpelen. Daarom zou hooguit gesteld kunnen worden dat sterk face-bedreigende contexten het voorkomen van een dergelijke strategisch gebruik van twijfel waarschijnlijker maakt. Het aanwijzen van een sterke face-bedreigende context is echter geen voldoende voorwaarde om de conclusie te recht-

waardigen dat er sprake is van een gemengd geschil.

Nu kunnen taalgebruikers - wanneer ze hun standpunt door middel van strategische twijfel naar voren brengen - op verschillende manieren duidelijk maken dat zij iets anders bedoelen dan het naar voren brengen van louter twijfel; zij kunnen hun uiting van twijfel markeren. Een manier waarop dat kan gebeuren, is - zoals we gezien hebben in voorbeeld (4) - het impliciete standpunt te ondersteunen met argumentatie. Omdat argumentatie conditioneel relevant is ten opzichte van een standpunt³, wordt duidelijk dat de spreker meer bedoelt dan alleen twijfel. Daarom lijkt het redelijk dat spreker 1 in voorbeeld (4) concludeert dat spreker 2 vindt dat de kast niet verkocht moet worden. Spreker 2 ontkent echter juist dat hij dat standpunt inneemt en maakt daarmee een zinnige interpretatie van zijn beurt onmogelijk: hij onttrekt zich aan het communicatiebeginsel.

We zouden als tweede aanwijzing voor de reconstructie van de confrontatiefase kunnen formuleren dat wanneer voor de tweede spreker argumentatie geïdentificeerd kan worden, het gerechtvaardigd is om het geschil als gemengd te reconstrueren. Dat ook dit een te simpele voorstelling van zaken is, blijkt uit voorbeeld (5).

Voorbeeld 5

- S1: Het is beter om bladerdeeg eerst voor te bakken voor je de vulling er in doet.
S2: Tja, ik weet het niet, ik heb immers nog nooit eerder een spinazietartaart met bladerdeeg gemaakt.

Op grond van de argumentatieve indicator 'immers' kunnen we het tweede deel van de beurt van spreker 2 opvatten als argumentatie. Maar argumentatie voor wat? Er zijn tal van argumenten te bedenken voor het feit dat het juist *niet* beter is om bladerdeeg eerst voor te bakken, (het is meer werk, het duurt langer, de kans op aanbranden wordt groter), maar het feit dat iemand nog nooit eerder een spinazietartaart heeft gebakken is daarvoor geen deugdelijke ondersteuning. Aan onze aanwijzing zouden we toe moeten voegen dat het geschil pas als gemengd getypeerd kan worden als de argumentatie een ondersteuning vormt voor een impliciet tegengesteld standpunt.

Wanneer we er echter van uitgaan dat argumentatie conditioneel relevant is ten opzichte van een standpunt, en dat de tweede spreker in voorbeeld 5 zich aan het communicatiebeginsel houdt en als we er ook van uit gaan dat zijn standpunt niet het tegengestelde van het standpunt van spreker 1 is, wat is het dan wel? Het uiten van twijfel ten aanzien van een standpunt geldt binnen het ideaalmodel als een recht van iedere spreker dat in principe niet beargumenteerd *behoeft* te worden. Het feit dat dit blijkbaar wel mogelijk is, lijkt in tegenspraak met het idee dat argumentatie al één conditioneel relevant zou zijn ten opzichte van een standpunt. Het uiten van twijfel betekent immers niet per sé dat er een standpunt geïmpliceerd wordt, maar argumentatie impliceert dat wel.

De geslaagdheidsvoorwaarden voor het uiten (en innemen) van een standpunt kunnen hier een verhelderend perspectief op de zaak bieden. Als één van die geslaagdheidsvoorwaarden geldt dat de luisteraar *in de positie moet zijn om het standpunt over te nemen*. Met zijn argumentatie refereert spreker 2 aan deze geslaagdheidsvoorwaarde: hij ondersteunt dat hij *niet* in de positie is om het standpunt zonder meer te aanvaarden en over te nemen. Het standpunt dat bij het argument behoort is

dus niet het tegengestelde standpunt van spreker 1, maar een bewering waarin gerefereerd wordt aan het feit dat niet aan een van de geslaagdheidsvoorwaarden voor het innemen van een standpunt kan worden voldaan oftewel dat de spreker terecht twijfelt, of niet in de positie is om het standpunt te aanvaarden. En dat is heel wat anders dan het standpunt dat je bladerdeeg juist niet voor moet bakken. Door zijn argumentatie maakt spreker 2 duidelijk dat hij een nieuwe propositie ter discussie stelt en dat hij ten aanzien van zijn eigen positieve standpunt over deze propositie bij spreker 1 op z'n minst twijfel veronderstelt. Er ontstaat hiermee dus een tweede geschil, rond de vraag of spreker 2 wel in de positie is om het standpunt te aanvaarden. Er is dan sprake van twee niet-gemengde geschillen, oftewel van een *meervoudig geschil*.

Argumentatie die volgt op een uiting van twijfel maakt het geschil altijd complexer dan het niet-gemengde enkelvoudige geschil. Wanneer de argumentatie betrekking heeft op een tegengesteld standpunt, wordt het geschil enkelvoudig-gemengd; wanneer de argumentatie betrekking heeft op de geslaagdheidsvoorwaarden voor het uiten (en innemen) van een standpunt, wordt het geschil meervoudig.

De twee aanwijzingen die hier zijn besproken leveren geen blinde receptuur op voor de reconstructie van de confrontatiefase, maar kunnen - samen met andere aanwijzingen - wel een rol spelen in de afweging die men als analysator maakt bij de typering van het geschil. In een aantal gevallen zullen ze echter geen uitkomst brengen. En ook in deze problematische gevallen zullen we toch moeten proberen om een typering van het geschil te geven die als de meest redelijke kan worden beschouwd. Daarvoor moeten we nagaan welke strategie het beste aansluit bij de pragma-dialectische uitgangsstrategie van de *maximaal redelijke interpretatie*. Met zo'n interpretatie worden alle taalhandelingen in principe geïnterpreteerd als een potentiële bijdrage aan het doel van de discussie: de oplossing van het verschil van mening. Op deze manier wordt aan de gespreksdeelnemers zoveel mogelijk 'krediet' gegeven en het resultaat van het toepassen van deze strategie is dat aan *dte* interpretatie de voorkeur wordt gegeven die een optimale bijdrage levert aan de oplossing van het verschil van mening.

Als we uit moeten maken of een meningsverschil gemengd of niet-gemengd is terwijl we niet beschikken over voldoende aanwijzingen om een goed onderbouwde keuze te maken, maar op een verantwoorde manier de knoop door moeten hakken, dan zijn er in principe twee strategieën mogelijk:

Strategie 1 zou kunnen zijn: typeer in geval van onduidelijkheid het meningsverschil als gemengd en strategie 2 : typeer in geval van onduidelijkheid het meningsverschil als niet-gemengd. Met strategie 1 vatten we de beurt van spreker 2 op als een tegengesteld standpunt, met strategie 2 als een zero-standpunt. Ik heb deze twee mogelijke strategieën samengevat in schema (2).

Schema 2: Twee reconstructiestrategieën

Bedoeld door spreker 2:

	? STP	+ of - STP
strategie 1	fout 1	correct
strategie 2	? STP	fout 2

Zowel strategie 1 als strategie 2, biedt een kans op interpretaties die niet stroken met de bedoelingen van de spreker. Met strategie 1 lopen we het risico een meningsverschil ten onrechte als gemengd te typeren, dat wil zeggen dat we voor de tweede spreker een standpunt reconstrueren terwijl hij dat niet bedoelde. Dat is fout 1 in de matrix. Met strategie 2 lopen we het risico een meningsverschil ten onrechte als niet-gemengd te typeren, dat wil zeggen dat we het tegengestelde standpunt van spreker 2 over het hoofd zien, fout 2 in de matrix.

De consequentie van fout 1 die hoort bij strategie 1 is nogal ernstig. De analysator begaat een drogreden, omdat hij onterecht een spreker een standpunt in de schoenen schuift. Een dergelijke strategie is dus in tegenspraak met de uitgangsstrategie van de maximaal redelijke interpretatie.

De consequentie van fout 2 is dat de analysator een standpunt mist in zijn analytisch overzicht. Hoewel dat ook een fout genoemd mag worden is deze niet ernstig omdat de consequenties minder verstrekkend zijn en bovendien de kans op deze fout kleiner is.

Dat wordt duidelijk als we ons realiseren dat de strategie alleen toegepast wordt in gevallen waarin we niet over duidelijke aanwijzingen beschikken dat spreker 2 een standpunt inneemt. Dat betekent dat er bijvoorbeeld geen sprake is van duidelijke argumentatie voor een tegengesteld standpunt en dat het standpunt van spreker 2 niet door spreker 1 weer in twijfel wordt getrokken. Het standpunt dat we mogelijk over het hoofd zien is dus in ieder geval geen onderwerp van discussie. Tot zover lijkt strategie 2 de meest redelijke reconstructiestrategie te zijn. Er zijn echter nog redenen van een andere aard om voor deze strategie te kiezen.

Binnen de dialectische reconstructie vormen maximaalstrategieën een oplossing voor reconstructieproblemen indien de aanwijzingen in de verbale presentatie of de contextuele informatie onduidelijk zijn, ontbreken of onvoldoende uitsluitend geven. In eerste instantie zijn de door Van Eemeren en Grootendorst beschreven maximaalstrategieën en de strategieën zoals die hier beschreven worden, dus vooral bedoeld als richtlijnen voor de analysator die een dialectische reconstructie uitvoert. Daarnaast echter zouden de strategieën voor taalgebruikers in gesprekken een gedragscode kunnen vormen die maximale redelijkheid garandeert en de kans op de redelijke oplossing van het geschil vergroot. De strategieën zouden in aangepaste vorm dus ook bijvoorbeeld in vergadertrainingen onderwezen kunnen worden. Bij de keuze en de onderbouwing van strategieën moet niet alleen nagegaan worden in hoeverre de strategie binnen de dialectische reconstructie een maximaal redelijke interpretatie garandeert, maar ook in hoeverre een dergelijke strategie - eventueel in aangepaste vorm - als gedragscode zou kunnen fungeren voor taalgebruikers die in een discussie een verschil van mening op een redelijke manier op willen lossen.

Wanneer we deze strategie vertalen naar een gedragscode voor discussianten, betekent dit dat gespreksdeelnemers bij onduidelijkheid over het type verschil van mening uit zouden moeten gaan van een niet-gemengd geschil. Een dergelijke manier van handelen voorkomt het begaan van de drogreden 2 te prefereren van de bewijslast en de stroman. Een andere reden om strategie 2 te prefereren boven strategie 1 is dat alledaagse discussies de neiging hebben te tenderen naar gemengde geschillen, ook al waren ze aanvankelijk misschien niet zo bedoeld.

De verklaring hiervoor moeten we zoeken in mechanismen die de voortgang van het gesprek betreffen en in de symmetrie die kenmerkend is voor gewone alledaagse conversaties. Wanneer men zich een consequent 'twijfelende' gesprekspartner voorstelt, wordt duidelijk dat een gewoon gesprek al snel zal stikken. De gesprekssymmetrie komt ernstig in het geding wanneer één gesprekspartner voortdurend wordt gevraagd zijn standpunt te verdedigen, zonder dat de ander ook maar een moment de bewijslast voor enig standpunt op zich neemt. Een dergelijke rolverdeling komt eigenlijk alleen voor in meer formele gesprekstypen die per definitie a-symmetrisch zijn, zoals interviews, getuigenverhoren of sollicitatiegesprekken.

De tendens naar gemengde geschillen lijkt in alledaagse discussies algemeen en aanvaard, maar is juist in een aantal gevallen een bron van misverstanden en drogredenen. Vandaar dat de strategie van de maximaal confrontatieve ontleding moet luiden:

Typeer bij onvoldoende aanwijzingen en bij gebrek aan aanwijzingen voor het tegendeel het geschil als niet-gemengd, door de beurt van spreker als niet-aanvaard te typeren.

Noten

1. Zie bijvoorbeeld Van Eemeren & Grootendorst 1982 en Van Eemeren, Grootendorst en Kruijer 1983.
2. Brown en Levinson (1987) hebben dit soort situaties gedefinieerd aan de hand van drie factoren: distance, power en ranking. Daarmee wordt respectievelijk bedoeld de sociale afstand tussen de gesprekspartners, de relatieve macht van de gesprekspartners over elkaar en de mate waarin een bepaalde uiting inbreuk doet op het normen- en waardensysteem van de gesprekspartners.
3. De manier waarop Van Eemeren en Grootendorst argumentatie als complexe taalhandeling definiëren impliceert al een dergelijke conditionele relevantie. Andersom geldt echter niet dat een standpunt altijd conditioneel relevant is ten opzichte van argumenten. De taalhandeling van het naar voren brengen van een standpunt kan heel goed fungeren zonder dat daarmee argumenten gemoeid zijn. (Al wordt in Jungslager 1991 wel empirische ondersteuning gegeven voor het feit dat taalgebruikers argumentatie *verwachten* na een gemarkeerd standpunt.)
4. Verbiest (1987:53-54) maakt een onderscheid in wat zij de 'positie van de analysator' noemt. Wanneer een gesprek beschouwd wordt vanuit het perspectief van de gespreksdeelnemer of een toehoorder tijdens het gesprek spreekt zij van een analysator in respectievelijk de eerste of de tweede positie. Wanneer het gesprek achteraf beschouwd wordt, spreekt zij van een analysator in de derde positie. De hier genoemde strategieën zijn in eerste instantie bedoeld voor een analysator in de derde positie, maar zouden ook bruikbaar moeten zijn voor de analysator in de eerste en de tweede positie.

Literatuur

Brown, P. & S. Levinson

- 1987 *Politeness. Some universals in Language usage.* Cambridge.
 Eemeren, F.H. van, & R. Grootendorst
 1982 *Regels voor redelijke discussies. Een bijdrage tot de theoretische analyse van argumentatie ter oplossing van geschillen.* Dordrecht.
 Eemeren, F.H. van, R. Grootendorst & T. Kruijer
 1983 *Argumentatieler 1. Het analyseren van een betoog.* Groningen.
 Jungslager, F.S.
 1991 *Standpunt en argumentatie.* Diss. Amsterdam.
 Verbiest, A.E.M.
 1987 *Confrontatie in conversaties.* Diss. Amsterdam.

6 Argumentatie na een standpunt

F.S. Jungslager

Inleiding

Wanneer iemand een standpunt naar voren brengt, bijvoorbeeld 'Ik vind dat we Bobby z'n vrijheid moeten gunnen', dan blijkt uit empirisch onderzoek dat de ander vervolgens een uitspraak verwacht waarin één of andere reden wordt gegeven *waarom* Bobby de vrijheid gegund moet worden (Jungslager 1991). Met andere woorden de ander verwacht dat de spreker zijn standpunt zal beargumenteren en met een uitspraak komt als 'We hebben hem nu al vier dagen binnen gehouden'. In dit artikel ga ik in op de theoretische verklaring voor het feit dat argumentatie het meest waarschijnlijke vervolg vormt op een standpunt.

Hier toe zal ik eerst een karakterisering geven van de taalhandeling van het naar voren brengen van een standpunt. Vervolgens zal ik de samenhang tussen een standpunt en argumentatie aangeven, waarbij ik gebruik maak van de geslaagdheidsvoorwaarden voor beide taalhandelingen. Tenslotte zal ik, uitgaande van de gegeven beschrijving van argumentatieve samenhang en met behulp van pragmatische principes voor taalgebruik de genoemde theoretische verklaring geven.

De taalhandeling van het naar voren brengen van een standpunt

Wat zijn eigenschappen die maken dat een uitspraak als standpunt fungeert? Sommige uitspraken lijken - ook zonder context - gemakkelijk als standpunt te kunnen fungeren: 'Waterbedden zijn zeer slecht voor je rug', 'Naar mijn oordeel kunnen we deze zaak beter niet naar buiten brengen, liefje' of 'Ik vind de revaluatie van de gulden ten opzichte van de Duitse mark een interessant, maar academisch idee'. Voor andere uitspraken is dat minder makkelijk, zoals bij 'Wie weet hebben ze bij Evelyn & Crabtree wel van die zakjes badzout', 'Heb je last van je been?' of 'Goh wat geweldig dat NAC naar de eredivisie promoveert!'

Volgens de omschrijving in Van Dale wordt met het naar voren brengen van een standpunt een bepaalde stand van zaken vanuit een bepaald perspectief weergegeven en volgens de beschrijving van Van Eemeren, Grootendorst en Kruijer (1983) bestaat een standpunt uit een positieve of negatieve houding ten opzichte van een propositie. In een standpunt wordt volgens deze laatste een oordeel tot uitdrukking gebracht over een feit, idee, handeling, houding of iets anders en over elk willekeurig onderwerp kan een standpunt worden ingenomen. Een uitspraak fungeert als standpunt wanneer de aanvaardbaarheid ervan in het geding is.

In deze omschrijvingen komt één specifieke eigenschap van een standpunt duidelijk naar voren. Zowel in de beschrijving in de woordenboek-betekenis als in de meer technische omschrijving van Van Eemeren c.s. houdt het naar voren brengen van een standpunt in dat de spreker een bepaalde stand van zaken in een bepaald perspectief plaatst. Hij impliceert daarmee dat er ook een ander perspectief bestaat